

цивільно-правові, зобов'язальні відносини. Сьогодні їх розміщено в проєкті ЦК України в книзі VI «Зобов'язальне право» в Розділі III «Окремі види зобов'язань» Глави 73. Цим нормам місце в ГК України в Розділі «Окремі види зобов'язань».

Список літератури:

1. Пушкин А.А., Жуков В.И. Гражданское право Украины в новых условиях. Тезисы научного доклада // Материалы республиканской научно-практической конференции 14-15 апреля 1992 г. 2. Пушкин О.А. Методологичні проблеми кодифікації законодавства в сфері підприємництва // Право України. 1995. № 5-6.

Д.В. Задихайло, канд. юрид. наук

ДО КОНЦЕПЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Зміна соціально-економічних параметрів суспільного життя в Україні в значній мірі пов'язана із усвідомленням того, що підприємництво є головною рушійною силою ринкової економіки. Через це підприємництво об'єктивно має зайняти особливе місце в ієрархії суспільних цінностей і в ієрархії об'єктів правового регулювання, що потребує відповідної законодавчої бази.

В Україні існує законодавство про підприємництво, але те, що воно не задовольняє ні підприємців, ні об'єктивні потреби суспільного розвитку, є фактом, що не вимагає доказів. При розробці Кодексу мова повинна йти не тільки про подолання певних дефектів законодавства, а про його повний перегляд і конструювання на новій системній основі.

Перш за все, необхідно усвідомити коло і характер основних проблем правового регулювання підприємництва в Україні.

1. Правове регулювання підприємництва в Україні не має достатньої законодавчої бази на рівні конституційного законодавства, що мало б забезпечити принципові положення про підприємницькі свободи і гарантії невтручання держави в законні інтереси підприємців.

2. Підприємництво як вид діяльності має ту особливість, що, з одного боку, при її здійсненні виникають відносини між підприємцями і їх контрагентами (це є сфера приватного права), а, з другого боку, виникають відносини між підприємцями і державними органами, посадовими особами (це є сфера публічного права). З урахуванням цього проблема полягає в тому, що приватно-правові принципи підприємництва у чинному Цивільному кодексі не сформульовані взагалі і це зумовлює «наступ» публічного права за межі його виправданого втручання.

3. На законодавчому рівні не вирішено питання про співвідношення приватного і публічного регулювання підприємництва. Не визначений правовий механізм меж втручання держави та її органів у підприємницьку свободу та рамки суспільно-виправданих обмежень цієї свободи.

4. Відсутність Підприємницького кодексу як ядра законодавства в цій сфері зумовлює безсистемність публічно-правового регулювання підприємницьких відносин. Суб'єктами нормотворчості в публічно-правовій сфері є різноманітні органи, на які державою покладені обов'язки по регулювання тих чи інших питань підприємництва в Україні. Невизначеність меж публічно-правового регулювання підприємництва фактично приводить до неконтрольованої нормотворчості, до появи кола «неправо-

вих» законів та підзаконних нормативно-правових актів, що перешкоджають становленню підприємницьких відносин в Україні, продукують серйозний соціальний конфлікт.

Серед наслідків вищенаведеної проблеми необхідно назвати такі суттєві недоліки законодавства в цій сфері, як:

- відсутність єдиної термінологічної бази;
- суперечливе регулювання цілого ряду відносин;
- дублювання при регулюванні тих самих відносин в різних законодавчих актах;
- невідрізняє великий обсяг законодавства;
- суттєво різний рівень правового регулювання у співвідношенні до сучасного фактичного рівня розвитку підприємницьких відносин в Україні.

5. У законодавстві не сформульовано форми та засоби здійснення державного впливу на підприємництво. Зовнішньо хаотично, але цілком на власну користь цілеспрямовано поширені владні повноваження державної бюрократії відносно встановлення параметрів здійснення підприємницької діяльності і форм контролю за їх додержанням, що призводить до поширення випадків дезорганізації підприємницьких організацій, корупції, жорсткої залежності підприємців від публічної влади.

6. Не врегульована проблема правового регулювання юридичної відповідальності підприємця. Така відповідальність підприємців та підприємницьких організацій об'єктивно необхідна і реально існує у вітчизняному законодавстві під назвою «застосування економічних або господарчих санкцій». Але на відміну від давно сформульованих видів юридичної відповідальності (кримінальна, адміністративна, дисциплінарна, матеріальна та цивільно-правова, що мають кодифіковане регулювання на рівні закону (відповідно – КК, КпАП, КЗпП, ЦК), та встановлений механізм правових засобів застосування відповідальності і відповідну процесуальну форму), юридична відповідальність суб'єктів підприємницької діяльності не має єдиного рівня регулювання, єдиного механізму та контролю за розширенням підстав такої відповідальності. Вищеназваний «автономний» розвиток цієї галузі підприємницького права приводить до того, що різноманітні державні органи фактично самостійно регулюють перелік підстав юридичної відповідальності підприємців у різноманітних секторах підприємницького процесу, формують види санкцій та процесуальний порядок їх застосування. Очевидно, що це прямий шлях до беззаконня.

Перелічені основні загальні проблеми правового регулювання підприємництва в Україні дозволяють визначитися з метою прийняття Підприємницького кодексу, його завданнями та правовими проблемами, що потрібно вирішити на шляху реалізації цих завдань.

Стратегічна ціль Кодексу полягає в сприянні активному і безперешкодному розвитку підприємництва на базі досконалого правового регулювання та реального режиму законності.

Задачі, що має вирішити Кодекс, можна визначити наступним чином.

Загальні задачі:

- систематизація діючого законодавства у галузі підприємництва на засадах єдиної узгодженої термінологічної бази та загальних галузевих принципів регулювання підприємництва;

- ліквідація дублювання та суперечностей;
- заповнення прогалин регулювання;
- скорочення обсягів законодавства;
- підняття рівня регулювання на відносно єдиний рівень, що відповідає розвитку суспільних відносин у галузі підприємництва.

Спеціальні задачі:

- поставити діяльність органів держави, уповноважених регулювати підприємництво, на чітку нормативну базу з визначенням межі можливого втручання в сферу підприємницької свободи:

- сформулювати правові засади та механізм відповідальності держави, її органів та посадових осіб перед підприємцями за безпідставне втручання у підприємницьку свободу:

- піддати ревізії підгалузеве законодавство (обмеження монополізму, державне регулювання шн, банківське, страхове, зовнішньоекономічне і т.д.) з метою його удосконалення, враховуючи відповідні концепції правового регулювання таких відносин і зважаючи на світовий та вітчизняний досвід;

- передбачити правовий механізм нового виду юридичної відповідальності – підприємницької.

Досягнення поставленої цілі та завдань Підприємницького кодексу передбачає вирішення цілої низки правових проблем. Серед них:

1. Визначення змісту відносин, що мають бути врегульовані Кодексом.

Підприємницький Кодекс має виходити з того, що приватноправові відносини підприємництва будуть врегульовані у Цивільному Кодексі, а Підприємницький кодекс повинен врегулювати весь комплекс публічно-правових (вертикальних) відносин, що виникають між підприємцями, з одного боку, та органами держави, з іншого, щодо виконання першими встановленого правового режиму здійснення підприємницької діяльності.

2. Оптимальне визначення поняття підприємництва, яке б дозволило чітко відокремити підприємницьку діяльність від суміжних.

3. Визначення принципів правового регулювання підприємництва та їх ієрархії.

4. Визначення механізму обмеження державного втручання в підприємництво.

5. Уніфікація механізму державного регулювання підприємництва, втручання в цю сферу, застосування правових засобів державного регулювання, визначення підстав для цього.

6. Визначення відповідальності держави, її органів та посадових осіб перед суб'єктами підприємницької діяльності та переліку підстав такої відповідальності.

7. Визначення вичерпного переліку галузей, сфер, секторів підприємництва, потребуючих щлеспрямованого впливу держави при їх регулюванні.

8. Приведення підгалузевих специфічних механізмів державного регулювання підприємництва в окремих його секторах у відповідність до загальних принципів правового регулювання підприємництва, уніфікованої моделі механізму та засобів такого регулювання.

9. Визначення меж кодифікації та співвідношення її із некодифікованим підприємницьким законодавством, з підзаконним нормативно-правовим регулюванням.

10. Конструювання механізму підприємницької відповідальності за порушення встановленого державою порядку здійснення підприємницької діяльності. Такий механізм повинен передбачати визначення ключових понять правових засобів реалізації такої відповідальності: поняття підприємницького правопорушення та його суб'єктів; складу підприємницького правопорушення; підприємницьких санкцій; вичерпного переліку підстав такої відповідальності; переліку органів держави, що уповноважені застосовувати засоби відповідальності; процесуального порядку розгляду, виконання та оскарження застосованих санкцій.

Н.О. Санахметова, д-р.юрид.наук

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕФІНІЦІЙ У ЗАКОНОДАВСТВІ ПРО ПІДПРИЄМНИЦТВО

Одним з важливих досягнень законодавця при виданні законів, що регламентують підприємницьку діяльність, є законодавче закріплення правових дефініцій, у тому числі визначення багатьох термінів товарно-ринкових відносин на противагу розповсюдженому тлумаченню термінів в підзаконних актах, постановах і роз'ясненнях вищих судових органів. Так, у Законі України «Про підприємництво» дано визначення поняття «підприємництво», у Законі України «Про підприємства в Україні» – поняття «підприємство», у Законі України «Про господарські товариства» – поняття «господарське товариство», у Законі України «Про цінні папери і фондову біржу» – поняття «цінний папір».

У законах, що регламентують підприємницьку діяльність, введені спеціальні статті «визначення термінів», де даються дефініції багатьох понять. Наприклад, ст.1 Закону України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності» дає визначення термінів, що вживаються для мети досягнення цього закону. У Законі України «Про оподаткування прибутку підприємств» сформульоване визначення багатьох термінів: корпоративні права, фінансовий лізинг (оренда), форвардний контракт, ф'ючерсний контракт тощо. Враховуючи те, що норми-дефініції виконують в основному направляючу і орієнтуючу функції в механізмі правового регулювання, не можна не визнати важливість і прогресивність законодавчого визначення правових дефініцій в законодавстві про підприємництво. Воно не тільки важливе для однакового тлумачення і застосування законодавства, але також у перспективі може бути використане в законодавчих актах, що регулюють підприємництво.

Поряд з перевагами не можна не відзначити недоліки у визначенні правових дефініцій в законодавстві про підприємництво.

Наприклад, поняття, пов'язані з лізингом, визначені в двох законах – Законі України «Про лізинг» і Законі України «Про оподаткування прибутку підприємств». Їх порівняння виявляє істотні розбіжності у визначенні цими законами одних і тих же понять, пов'язаних з лізингом, наприклад, у визначенні оперативного, фінансового лізингу і т.п.